

Mistäs net fenniset sanat tulevat?

Ruottissa met kuulema useasti sanovan, ette suomenkieltä oon kauhean vaikea oppia, meilä suomalaisilahaan oon kokohnaans omia sanoja sen siihaan ko koko se sanavarasto jotako usseimat eurooppalaiset kielet jakavat toisten kansa. Se ei kuitenkaan kokohnaans piä paikkaa ensinki sillä ette suomenkieliki jakkaa enniimät sanat likhiimitten sukulaisitten kansa, fenniset – elikkä perintheelisellä nimelä itämerisuomalaiset – kielet: inkerinkieli, karjalankieli, lytinkieli, vepsinkieli, vuutinkieli, estinkieli, liivin-kieli ja eteläestinkieli. Meänkieli ja kväänin-kieliki kuuluvat samhaan ryhmään.

Tämä merkittee kansa, ette etymoloogila jokka tutkivat fennisitten sanoitten alkuperää, pittää olla tietoa muistaki fennisistä kielistä: yks ja sama sana saattaa kuuluttaa vähän erilaiselta elikkä tarkottaa jotaki vähän muuta jo niissä likeläolevissa sukukielissä, ja semmoset erot saattavat jo kertoa paljon sanan alkuperästä. Etymologii oon nimittäin historiallinen tiete, jokka rakentautuu siiheen mitä met käsitämmä kielittin kehityksistä. Tuon tuostaki yks ääni elikkä äänikompinasuu-

ni muuttuu muuksi, ja silloin se tapahtuu samala aikaa kielen jorkhaisessa sanassa jokka sisältää sitä ääntä elikkä äänikompinasuunia, mutta joskus kaikki puhujat ei pysy matkassa mutta osa kielen aluheesta pyssyy kiini siinä vanhaassa. Niin kieli jakkaintuu murt-heishiin, ja aijan olhoon murre-erot saattavat kasuta kielirajoiksi.

Niilä sanoila jokka kuuluvat fennisitten kielittin kaikkiin vanhiimphiin sanavarastoin, saattaa olla etymoloogisia vastaavia muissaki uralinkielissä. Fenninkieli oon nimittäin yks uralisesta – elikkä perintheelisesti sanottu suomalais-uukrilaisesta kieliperheen aliryhmistä. Net muut oon saamelaiset, mortviinit, maariset, permiset, uukrilaiset ja samujeetiryhmät, johonka vain minuriteetikielet kuuluvat ja likkiimpännä Ryssä, unkarinkieli uukrilaisessa ryhmässä oon yks poikkeus. Vähän erilä laila met saatama sanoa, ette kerran oon ollu perusuralinkieli, jokka oon jakkaintunnu vähhiinthääns seittemhään kieheen 1500 ja 500 luvuitten välisennä aikana eKr, joistako yks oli perusfenninkieli, jokka puolesthaan oon jakkain-

tunnu nykyshiin fennishiin kiehliin 200 ja 1000 luvuitten välisennä aikana jKr. Tällä taustalla on kansa selvää, ette usseimat etymolookit jotka tutkivat suomalaisia sanoja on erikoistunheet fennouukristiikhaan (uralistiikhaan).

Kuuluvaisuus uralishiin kiehliin tekkee tieteenki kansa ette ruottalaisila ei ole helpompi oppia suomenkieltä. Pareminki toisinpäin, net skantinaaviset kielet kuuluvat germaaniseen kieliryhmään, joka yhdessä balttisitten, slaavisitten, intuiiraanisitten ja monen muun aliryhmän kansa perustavat intueurooppalaisen kieliperheen. Net on siis kehittyneet perusintueurooppalaisesta kielestä vuosituhsittien aikana, ja se perusuralin sanavarasto erkaintuu luonolisesti siitä perusintueurooppalaisesta. Mutta tämä ei ole ko osa toesta. Uralisilla kielilä on nimittäin olheet taajat kontaktit intueurooppalaisitten kansa koko aikana jälkhiin ko perusuralinkieltä puhuthiin Volgaväylän keskisellä osala ja perusintueurooppalaisen kieltä sen likhiimällä kranniseuvula etelässä, nykyaijan Ukrainassa ja Eteläryssä neljä–viistuhatta vuotta aikaa.

Sen takia uraliset kielet on saahneet suuria määriä lainasanoja intueurooppalaisista kielistä, ja erityisesti fennilaiset kielet germaanninkielistä, jonka kranniseuthuun net on joutunheet leviämällä läntheen pronsiaikakautena, suunile kolmetuhatta vuotta aikaa.

Lainasanat on oikeasthaans vain epäonnistunnu nimi sanale jonka lähtökohta on kielen ulkopuolela ja sen omasta peruskielestä. Lainasanat ei ole viehraitta mutta on jo juurtunheet kiehleen. Vanhiimat lainasanat suomenkielessä on vanheemat ko itte suomalainen kieli, se merkittee ette net on tulheet kiehleen varempinna (perus) faasitten aikana ja niitä jaethaan likhiisitten ja joskus enämpi kaukanaki olevitten uralisitten kielitten kansa. Niinpä met saatama sanoa ette semmoset sanat on koko aijan olheet osana suomenkielestä. Vain se etymolookinen tutkinto saattaa näyttää, mikkä vanhaat sanat on lainat ja mistä kielistä net on tulheet. Toishaalta semmoset sanat, jotka kuuluttavat epäsuomalaiselta viehraitten äänitten elikkä äänikompinasuunitten vuoksi, oikeasthaans ei ole vielä lainasanoja, mutta viehraitta sano-

ja elikkä sitattilainoja, joiksi niitä ussein kuttuhaan.

Vanhiimat lainasanat fennisissä kielissä inostuttavat tämänpäivän tutkioita erityisesti. Met saatama nimittäin päivämäärittää niitä helpomasti ko niitä muita fennisiä sanoja, ja sen takia net antavat meile kauhean paljon tietoja fennisitten kielitten ja kansan esihistuuriasta. Syy siiheen oon, ette niitä oon niin paljon vanheempia kirjojettuja tokymentiä lainasanoitten intueurooppalaisesta lähiekielestä ko suomenkielestä elikkä niistä muista fennisistä kielistä. Tämä jällaa olletikki niitä germaanisii kieliä, jokka oon jättänheet satoja kirjojettuja ryyhnoin jälkhiin nuin 150 jKr, vaikka vanhiimalla tekstilä fenninkielellä, sillä niin sanotulla tuohitokymetilä 292, oon lähtökohta vasta 1200-luvulta. Kirjojettuja slaavilaisii lähtheitä oon kansa 800-luvulta. Antiikin intuiraniset kirjakiellet niinku sanskrit ja avesta oon tunnustetut vielä paljon varemät. Sitä paitti kreikankieli ja latinankieli auttavat perusintueurooppalaisii rekonstryksuunilä lainasanoile, vaikka net ei ole antanheet suorii lainoja perusfenninkielele. Suuri osa etymolookista uralistiikassa oon sen takia tutkinheet histuurialis-vertaavaa intueuropeistiikkaaki.

Etymolokii ylheisesti oon sentraali osa muinaisaikatutkimuksesta yhelä aluheela koilisesta Euroopasta, jossako nykyaikakielee oon aika hyvin tokymenteerattu sen siihaan ko net kirjojettut tokymentit ei ole niin

vanhoita. Tietheellinen etymolookinen tutkinto fennisissä kielissä alko jo ko Vilhelm Thomsen teki lainasanatutkimuksia 1869 ja 1890. Niitten 150 vuositten aikana jälkhiin sen tutkimusmetutit oon aktiivisti kehitetty uralistilta ja nyt se etymolookinen tutkimus meilä oon se metutolookisesti kaikkiih enniiten avanseerattu mailmassa. Suomessa 20-30 akateemista uralistii ja fennistii tekevät etymolookisii tutkimuksia, ja se oon aika korkea määrä, enämpi ko esimerkiksi mitä oon etymolookiiä skantinavistiikissä koko mailmassa.

Mistäs sitä sitten saattaa ottaa selvää etymolookisen tutkimuksen tuloksista ja nähhä mistä suomalaiset sanat tulevat? Niitä oon usseite etymolookisiiä sanakirjoja suomenkielestä, ja laajiih niistä oon Suomen sanojen alkuperä (SSA 1992-2000). Suunnitteluitten mukhaan verkkoversuuni SSA:sta pitäs olla valmis 2019 vuen lopussa, mutta se oon vain alku uutheen etymolookisheen verkkosanakirjaan. Etymolookiset tiot SSA:ssa oon nimittäin jo suurissa osissa liika vanhaat ja niitä tarttee päivittää.

Verkkosanakirjaprojekti EVE (Etymologinen verkkosanakirja) oon alotettu Helsingin yniversiteetilä 2018 vuen alussa. Projektiin ensimmäinen faasi, jotako Kone-säätiö rahottaa, tähtää siiheen ette etymolokiseerata kaikkiih niitä 2000 sanna joitako suomenkieli oon periny perusfenninkielestä. Kaikki etymolookiset tiot niistä sanoista jokka oon julkastu

jälkhiin SSA:n pittää refererata EVE:n wikisivuilla, sanat.csc.fi. Tämä tutkimushistoria on pohjana aukealle keskustelulle hakuosituksen alkuperästä. Verkkosanakirjaretakuuni pittää lopullisesti popyalariseerata kaikki hyvät arkymenteeraavat etymolokiit ylheistajusinna sanakirja-artikkelinnä. Ensimmäiset 50 hakusanat on jo julkastu sanakirjan sivula blogs.helsinki.fi/etymologinenverkkosanakirja/.

Tulevaisuussa EVE:n wikipaasia mennee käyttää ette laajentaa sanakirjaa nuoremille suomalaisile sanatasoile, mutta kansa muiten kielittän sanavarastoile. Revolysunääriä EVE:n kansa on kuitenkin, ette kaikkia akateemisia etymolookia kuttuthaan osalistumhaan retaksuunutyöhöön ja julkasheen ja keskustelheen etymolokiita sanakirjan wikisivuilla. Sillä laila sanakirjaa päivitethään jatkuvasti, ja se on suuri askel etheenpäin perinteelisestä tavasta ette antaa ulos painettuja etymolookisia tietosanakirjoja. EVE yhistää siis etymolookisen tutkimuksen kaikki työvaiheet ensimmäisestä julkasusta läpi kollektiaalain tarkastuksen, kritikin, vastakritikin ja sanakirjaretiseerinkin popyalariseerinkhiin saakka. Usseita hyviä etymolokiita on tähään mennessä äärimäisen hithaasti, joskus koko vuosisaan aikana, vaeltanheet tutkian kirjutuksista artikkelin läpi kielitietheelisessä aikakausilehessä sanakirhjaan. Sama jälalaa kritiikkiä epäonnistunheita etymolokiita vasthaan. Verkkosanakirjan wikisivut oo-

tethaan lyhentävän vaeltamisen vuen aijaksi elikkä vielä lyhemän aijan keskiarvosesti. 📝

Santeri Junttila on kielitutkia Greifswaltn yniversiteetilä ja Helsinkin yniversiteetilä. Hään tutkii perusfenninkielen balttisia lainasanoja, ja hänen väitöskirja vuela 2015 käsittellee balttisitten lainasanoitten tutkimushistoriaa. Artikkelä on käännetty ruottinkielisestä alkuperätekstistä.

Meänkielen seminaari 2020

Aika: 13-14/II 2020

Paikka: Matarinki

MERKKA SINUN kalenterhiin jo nytten seuraavan meänkielen seminaarin aika ja paikka. Tänä vuona seminaari järjestethään yhteistyössä Pohjoskalotin minuriteettikielten yhteistyöplatformin 2020-2021 kans. Se on prujekti jossa on myötä Mataringin kunta, Oulun yniversiteetti Suomesta ja Kvääni-instityytti Norjasta. Suunitelmat on pantu käynthiin ja tarkemasta ohjelmasta informeerathan hiljemin. Jos sulla on iteitä eli toihveita niin lähetä niitä mielelä meile: meänkieli@isof.se